Slaget vid Neva

År 1240

Alexander Nevskij

Slaget vid Neva år 1240

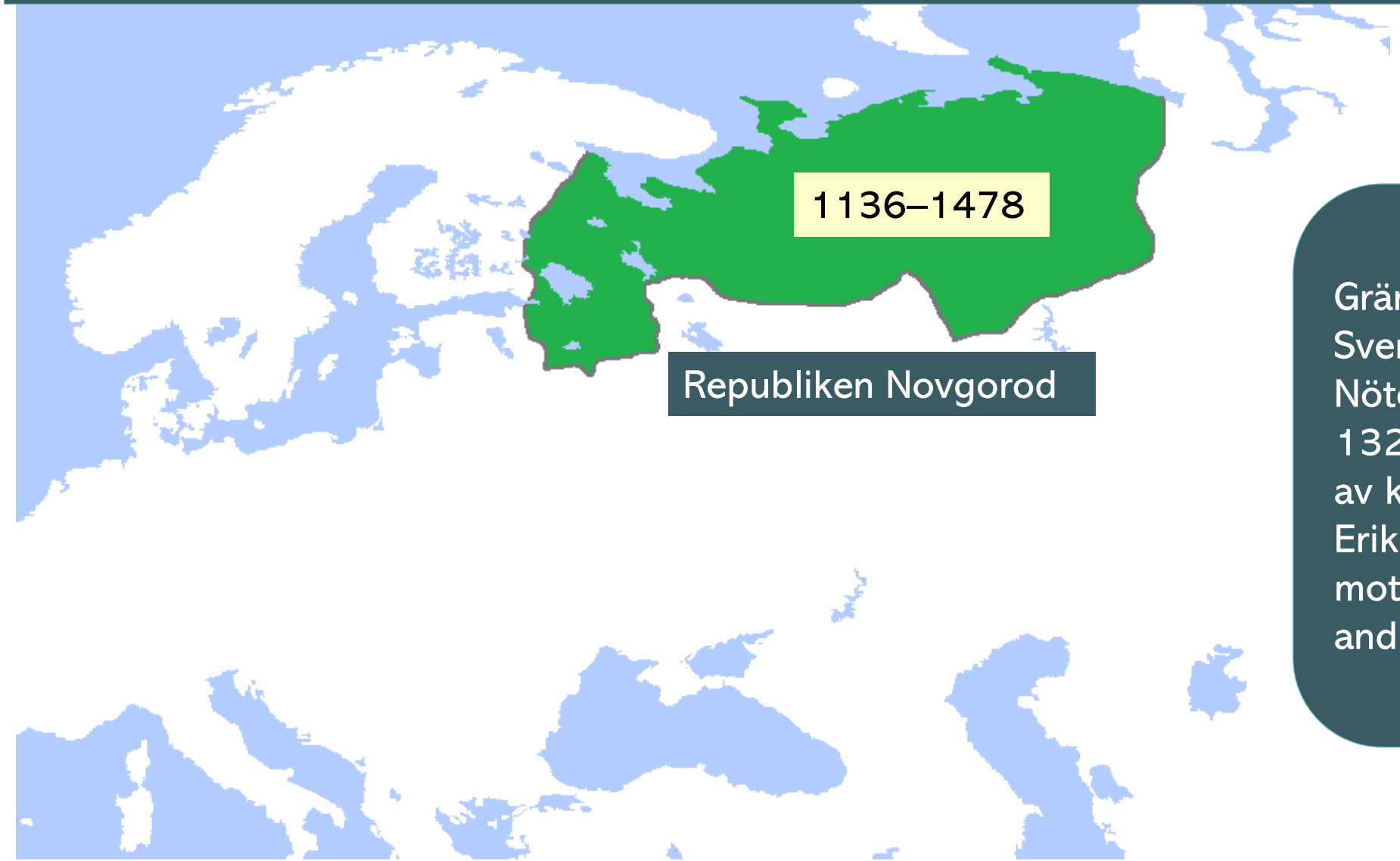

Gränsen mot dåvarande Sverige reglerades i Nöteborgstraktaten 1323, en fred som följdes av kung Magnus Erikssons första korståg mot Novgorod 1348 och andra korståg 1350.

Slaget vid Neva År 1240

Republiken Novgorod (ryska: Новгородская Республика, Novgorodskaja Respublika) eller Novgorod-landet (ryska: Новгородская земля, Novgorodskaja zemlja) var en stor medeltida rysk (Ruser) stat som sträckte sig från Östersjön till Uralbergen mellan 1100- och 1400-talen.

Gränsen mot dåvarande Sverige reglerades i Nöteborgstraktaten 1323, en fred som följdes av kung Magnus Erikssons första korståg mot Novgorod 1348 och andra korståg 1350.

Städer som Staraja Russa, Staraja Ladoga, Torzjok och Nöteborg var också delar av det novogorodska landet.

Staden Pskov var från början en del av det novgorodska riket, men hade de facto självständighet senast sedan 1200-talet. Flera furstar, såsom Dovmont och Vsevolod Mstislavitj styrde i Pskov utan att lyda fursten eller andra makthavare i Novgorod. Pskovs självständighet bekräftades 1348 under Bolotovofördraget.

Slaget vid Neva År 1240

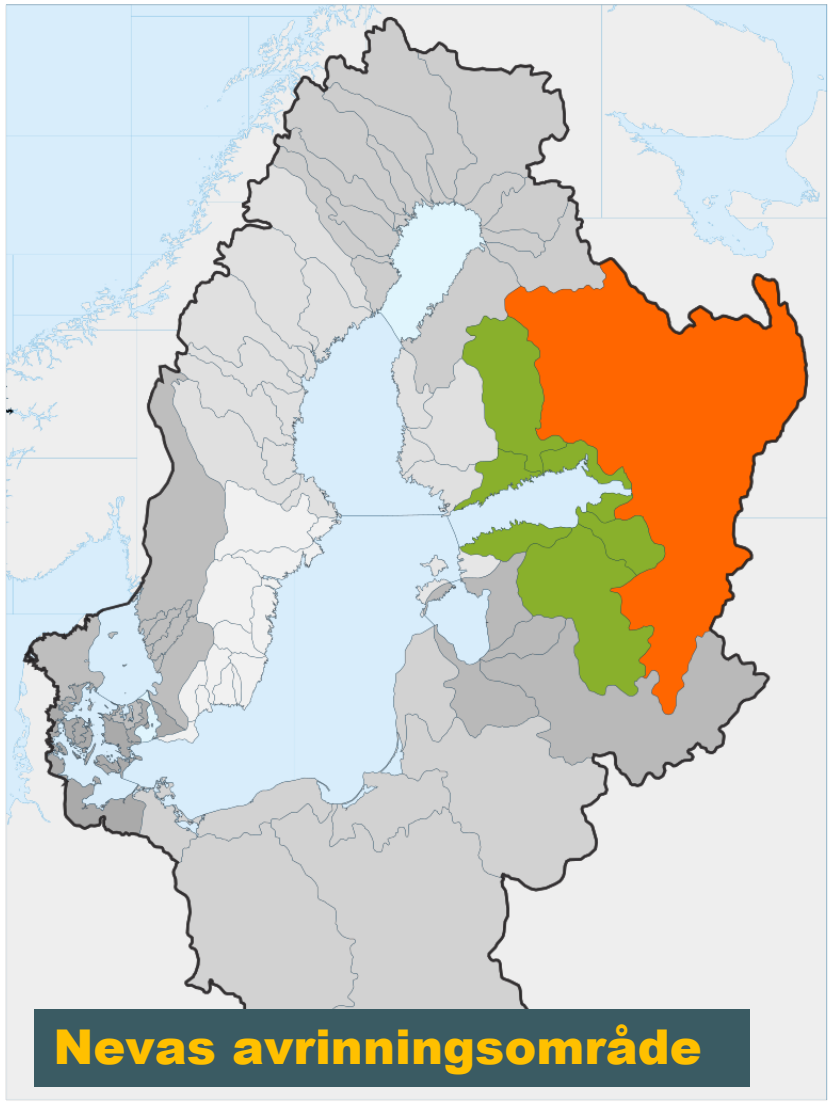

Slaget vid Neva År 1240

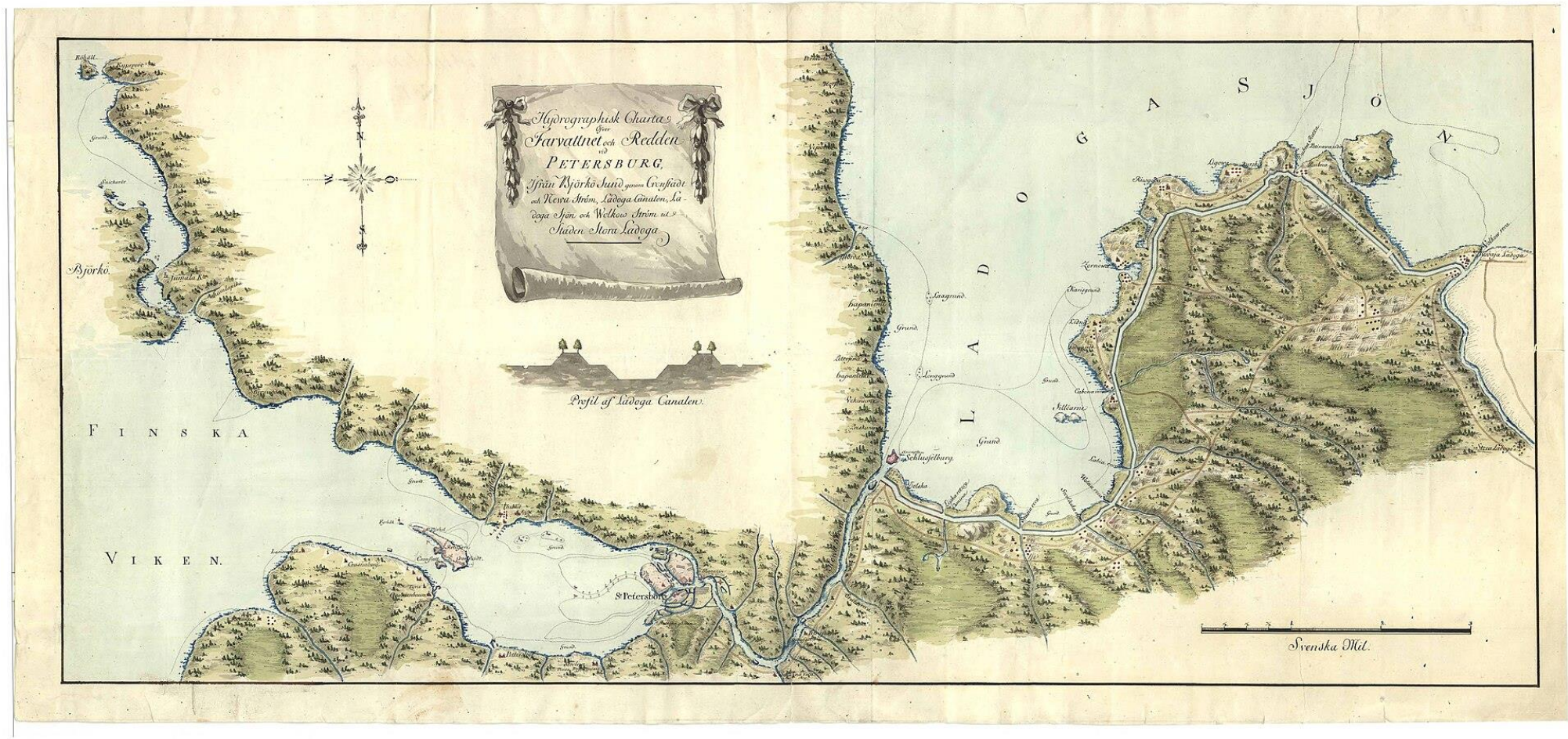

Äldre hydrografisk karta över farvattnet och redden vid St Petersburg, ifrån Björkösund, genom Kronstadt och floden Neva. utan djupsiffror.

Slaget vid Neva år 1240

Marknadsplats i Republiken Novgorod, målad 1909 av Appolinarij Vasnetsov (1856–1933).

Karta över *Republiken Novgorods femtedelar.*
Vodskaja pjatina i grönt. Obonezjskaja pjatina i rött. Bezjetskaja pjatina i blått. Derevskaja pjatina i gult. Sjelonskaja pjatina i orange.

Slaget vid Neva År 1240

Staraja Ladoga (ryska: Ста́рая Ла́дога, "gamla Ladoga", eller Aldeigjuborg i de nordiska sagorna eller Aldogaborg) är en by (selo) i Volchov rajon i Leningrad oblast i Ryssland, och är belägen vid Volchovfloden nära sjön Ladoga, ca 100 km öster om Sankt Petersburg. Staraja Ladoga är centralort i den administrativa landsbygdsenheten Staroladozjskoje, som hade 2 574 invånare i början av 2015.

Byn var en välmående handelsplats från ca år 760] och vidare under 800-talet. Flera olika folkgrupper bodde i byn, som dominerades av skandinaviska ruser. Av detta skäl kallas Staraja Ladoga ibland för Rysslands första huvudstad. I närheten av byn finns ett gravfält med 18 högar där fynd gjorts av spännbucklor av skandinavisk typ.

Slaget vid Neva År 1240

Slaget vid Neva (ryska: Невская битва, Nevskaja bitva) utkämpades mellan Republiken Novgorod och svenska arméer vid floden Neva nära bosättningen Ust-Izhora den 15 juli 1240. Syftet med den svenska invasionen var nog att få kontroll över Nevas mynning och staden Ladoga och därav erövra den viktigaste delen av vägen från varjagerna till grekerna, som hade varit under Novgorods kontroll i mer än hundra år. Slaget var en del av de medeltida svensk-novogorodska krigen.

Birger Jarl ledde det så kallade andra korståget mot tavasterna i Finland år 1238 eller 1239. Sydvästra delen av nuvarande Finland hade erövrats redan på 1100-talet under det så kallade första korståget. Åbo blev biskopsstad under första hälften av 1200-talet. Den förste kände biskopen hade namnet Thomas och omnämns första gången år 1234. Tillsammans med Birger jarl och soldater från Sverige bekämpade han tavasterna. Detta ledde också till byggandet av en borg med namnet Tavastehus för att säkerställa de nya landvinningarna.

Slaget vid Neva år 1240

Ett eller två år efter det andra svenska korståget mötte de svenska trupperna motstånd när man gick ännu längre österut. Svenskarna hade i sitt nit gått in i stadsrepubliken Novgorods marker. Följande händelse finner man ingenting om i svenska källor, men ryska källor berättar att Alexander av Novgorod, senare helgonförklarad som Alexander Nevskij, slog svenskarna på Nevas strand den 15 juli 1240.

Alexander hade redan år 1239 organiserat sitt försvar och satt ut vaktposteringar vid vägarna från Finska vikens stränder till Novgorod. Pelguse, som var ledare för en finsk-ortodox stam, varskodde Alexander året därpå att svenskarna höll på att landstiga vid Neva.

Enligt helgonlegenden sade Alexander till sina trupper före avfärden mot svenskarna att "Gud står inte på styrkans utan på rättfärdighetens, pravdas, sida". Därefter marscherade man genom träskmarker till Nevas mynning och kom dit på morgonen. Pelguse hade haft en märklig syn strax dessförinnan: på Neva hade en båt glidit ned mot havet och i båten hade synts två andar som var komna till Novgorods försvar. De två ryska martyrhelgonen Boris och Gleb med sina himmelska roddare skulle bistå Alexander mot inkräktarna.

Slaget vid Neva År 1240

Thomas (finska: Tuomas), död 1248 i Visby, var biskop av Finland.

Thomas var enligt biskopskrönikan engelsman, medlem av domkapitlet i Uppsala och tillsattes någon gång under åren 1216–1221. Inför ryska framstötar i Karelen och Tavastland utverkade han 1229 hos påven en handelsblockad mot Novgorod. Detta år fick han även tillstånd att flytta biskopsstolen, troligen från Nousis till Korois vid Åbo, vilket förefaller ha skett före 1234. I samband härmed överförde Thomas kyrkogods på sin kaplan (och släkting?) Vilhelm, kyrkoherde i Nousis.

En hednisk reaktion i Tavastland ledde till en korstågsbulla 1238 med det så kallade andra korståget som följd. Den hårdhänta pacificeringen av tavasterna blev en personlig framgång för Thomas och öppnade möjligheterna för ytterligare expansion. Thomas tillhörde eventuellt en av initiativtagarna till det misslyckade tåget mot Nevas mynning 1240. Thomas var en utpräglad maktmänniska. Efter att ha stympat en människa till döds och förfalskat ett påvebrev, tvingades han att avgå, och han drog sig tillbaka till dominikanerna i Visby. Sina böcker, av vilka en bevarats, skänkte han dominikanerna i Sigtuna. Thomas tillhör de mest omdiskuterade gestalterna i finsk medeltidshistoria och hans betydelse har tolkats på mycket olika sätt.

Slaget vid Neva År 1240

Svenskarna väntade sig inget motstånd, då man trodde att novgorodborna var upptagna med att slåss mot mongolerna. En novgorodsk stödarmé av suzdalbor hade vid den här tiden förintats av mongolhövdingen Batus trupper. Därför blev Alexanders anfall en överraskning.

Det sägs att Birger jarl och många av hans riddare skulle ha befunnit sig i ett guldbroderat tält, medan större delen av armén fortfarande inte hunnit gå i land från sina båtar. Under anfallet ska Birger ha blivit sårad av Alexanders spjut och förtöjningarna till svenskarnas båtar avhuggits, så att plötslig bestörtning uppstått bland svenskarna i land och att de skyndat bort från den attackerande fienden.
Legenden om Alexander av Novgorod avslutar berättelsen med att ärkeänglar flög ned från himlen och dödade svenska riddare som hade tagit sin tillflykt på Nevas motsatta strand.

Slaget vid Neva år 1240

Till skillnad mot berättelsen i helgonlegenden om Alexander av Novgorod verkar det som att Birger jarl i verkligheten hade rest hem till Östergötland före slaget vid Neva, eftersom sonen Valdemar föddes år 1239, vilket innebär att Birger jarl måste ha framavlat honom någon gång i slutet av 1238 eller början av 1239, efter andra korståget.

Troligtvis var det biskop Thomas från Åbo som ledde de svenska soldaterna mot stadsrepubliken Novgorod. Nederlaget blev en personlig förlust för biskopen, ty fem år senare avgick han som biskop och inträdde som broder i dominikankonventet i Visby. Före slaget vid Neva var hans makt oinskränkt till den grad att han vågade spela högre än vad strängarna tålde. När kardinal Sinibaldo Fieschi besteg påvestolen under namnet Innocentius IV i juni 1243 brast dock strängarna. Biskop Thomas hade förfalskat påvebrev och till döds torterat en person som hade gått emot honom.

Det sistnämnda blev hans fall år 1245, men prestigeförlusten från slaget gjorde nog också sitt, och biskopsstolen blev tom fram till år 1249, då kungens kansler Bero utsågs till ny biskop i Åbo. Samtidigt öppnades ett dominikankonvent i Åbo. Birger jarl var i Finland under denna tid, och med stor sannolikhet deltog han i biskopskröningen och öppnade som kungens representant konventet. Landets kung, Erik Eriksson, var skröplig och bodde på Näs slott på Visingsö.

Slaget vid Neva År 1240

Historisk karta över Orienten 1190. Första, andra och tredje korståget är utmarkerade.

Det andra korståget var en militär expedition på 1100-talet. Det utgick från Västeuropa och anordnades att undsätta korsfararstaterna på grund av att Zangi av Mosul år 1144 intagit Edessa.

Slaget vid Neva År 1240

Birger jarl (info) (eller Birger Magnusson (info)), född omkring 1210 i Bjälbo i Östergötland, död 21 oktober 1266 på Jälbolung i Västergötland var en svensk jarl och storman. Birger jarl är omnämnd första gången 1237 och verkade mellan 1248 och 1266 som en svensk jarl. Först styrde han informellt över Sverige som förmyndare för sin son kung Valdemar (från 1250 tills denne kröntes 1251), sedan ihop med sonen (till sin död 1266). Birger sägs också vara den som grundade Stockholm år 1252.
På grund av de språkliga förändringar som namnet Birghir och ordet jarl undergått finns en mängd former av namnet som Birge jerl och Börje jär i äldre källor, men formen Birger jarl har blivit standard i nysvensk tid

Birger var son till Magnus Minnesköld och Ingrid Ylva. Enligt en uppgift hos Olaus Petri var Ingrid Ylvas far kungasonen Sune Sik. Det har debatterats länge huruvida en sådan person har existerat. Birger Jarl föddes förmodligen i en ännu outgrävd gård inte långt ifrån Bjälbo kyrka. Då fadern dog runt 1210 växte Birger upp med sin ensamstående mor och äldre bröder. Fadern Magnus Minnisköld uppges ha avlidit antingen 1208 eller 1210. Vid undersökningar i början av 2000-talet, av vad som sannolikt är Birger Magnussons kvarlevor i Varnhems kyrka, konstaterades att han vid sin död 1266 var 50 till 55 år gammal. Tillsammans leder dessa uppgifter till slutsatsen att Birger Magnusson bör ha fötts någon gång omkring 1210. Birger Magnusson gifte sig omkring 1235–1237, i alla fall före 1241, med Ingeborg, syster till svenske kungen Erik, den siste regenten av sin ätt. De fick flera barn och två av sönerna blev kungar: Valdemar, för vilken Birger jarl blev förmyndare 1250, samt Magnus Ladulås, som blev kung då han avsatte Valdemar 1275.

BIRGER JARL

Slaget vid Neva år 1240

Ett av Birgers första kända offentliga uppdrag att medla i en småländsk konflikt mellan cisterciensmunkarna i Nydala kloster och bönderna i Östbo härad 1238. Han ledde även det så kallade andra korståget mot tavasterna i Finland år 1238 eller 1239. Den 15 juli 1240 utkämpades slaget vid Neva mot ryska trupper under prins Alexander av Novgorod (född 1220), som på grund av floden Neva fick namnet Alexander Nevskij. Ett annat diplomatliknande uppdrag var när han 1241 var kung Eriks representant hos kung Håkon av Norge.
Birger Magnussons företrädare på jarlämbetet var hans kusin Ulf Fase. Denne hade möjligen blivit jarl redan 1220, under Johan Sverkerssons regeringstid. Johan Sverkersson avled dock redan 1222 på Visingsö och med honom utslocknade den sverkerska ätten.

Som enda möjliga kungakandidat utsågs den endast sexårige Erik Eriksson, från den erikska ätten, till kung. Under hans förmyndartid styrdes riket emellertid av ett riksråd bestående av stormän och biskopar. En av medlemmarna i rådet var Knut Holmgersson (Knut långe), som i slaget vid Olustra 1229 avsatte den nu 13-årige kungen och själv intog tronen. Knut Holmgersson tillhörde de så kallade folkungarna (inte detsamma som folkungaätten, vilken idag kallas Bjälboätten för att undvika missförstånd), en konservativ gruppering av stormän som motsatte sig centralisering av riket. Efter Knut Holmgerssons död 1234 återkom kung Erik, men den verkliga makten låg hos jarlen och folkungen Ulf Fase, som lär ha varit en anhängare till Knut Holmgersson, och alltså i opposition mot kung Erik. Någon gång under åren 1247 och 1248 försvann dock Ulf Fase från scenen, sannolikt undanträngd av en allt mäktigare Birger Magnusson.

Ulf Fase uppges ha ställt sig på tronpretendenten Holmger Knutssons och folkungarnas sida i slaget vid Sparrsätra 1247 och förlorat mot kung Eriks och Birger Magnussons trupper. Det är troligt att Ulf Fase antingen dog i slaget eller att han avrättades på order av kungen och Birger Magnusson, som därefter övertog jarlämbetet. Fram till sin död 1266 var nu Birger jarl Sveriges egentlige styresman.
Tiden som jarl I februari 1248 hölls det så kallade Skänninge möte där riktlinjerna för rikets relation till den katolska kyrkan drogs upp. Med på mötet med den utsände kardinalbiskopen Vilhelm av Sabina var förutom Birger jarl: ärkebiskop Jarler, rikets fem övriga biskopar, klosterledare, präster samt lagmannen i Östergötland och ett antal stormän. Medan Birger jarl befann sig på korståg i det inre av Finland och bland annat grundade Tavastehus slott, avled 1250 kung Erik den läspe och halte och med honom utslocknade den erikska ätten. Birger jarls son Valdemar valdes då, endast cirka tio år gammal, till kung.

Slaget vid Neva År 1240

I slaget vid Herrevadsbro 1251 besegrade Birger jarl en grupp upproriska stormän (folkungar), däribland Knut Magnusson (Bjälboätten), Filip Knutsson och Filip Larsson. Efter Ingeborgs död 1254 gifte Birger 1261 om sig med den danske kungen Abels änkedrottning Mechtild av Holstein. Sommaren 1266 träffade han tillsammans med sina söner en påvlig delegat i Kalmar. Enligt Erikskrönikan grundade Birger staden Stockholm (omkring 1252). Birger jarl räknas som stamfar till Bjälboättens kungliga gren. Han var den siste i Sverige som använde titeln jarl men hade inget känt tillnamn. Jarl var alltså inget tillnamn eller efternamn utan en titel. En intressant aspekt avseende Birger jarl som kan vara värd att nämnas är att han var den sista svenske regenten som blev omdiktad av en isländsk skald, enligt det från vikingatiden traditionella mönstret; nämligen av Sturla Thordarson, vilken för övrigt var Snorre Sturlassons brorson. Under Birger jarls styre infördes de så kallade fridslagarna som reglerade hemfriden, kyrkofriden, tingsfriden och kvinnofriden i hela landet.

Birger Jarl

BIRGER JARL AVLIDER och begravs Birger avled den 21 oktober 1266 på Jälbolung i Västergötland. Han begravdes i klosterkyrkan i Varnhem. På hans gravsten finns bilder av jarlen själv, hans andra maka, Mechtild och sonen Erik. Birgers och Mechtilds gravar öppnades i maj 2002. Osteologiska data liksom en DNA-analys av kvarlevorna har därefter bekräftat att graven verkligen är Birger jarls grav. En konsolsten i kyrkan i form av ett huvud har av konstvetenskapsprofessorn Jan Svanberg identifierats som föreställande Birger jarl. När Stockholms stadshus byggdes var det tänkt att Birger jarls kvarlevor skulle flyttas till en sarkofag vid tornets fot men Varnhems kyrkofullmäktige sade nej, och graven i Stockholm förblev tom.

Slaget vid Neva År 1240

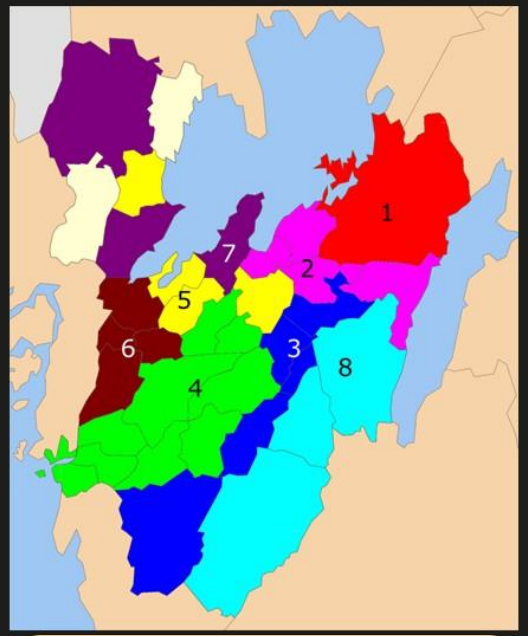

Jälbolung, eller Järbolung är en oidentifierad ort eller plats, möjligen i Västergötland, där Birger jarl enligt Erikskrönikan avled 21 oktober 1266.

Birger jarls kenotaf

Birger jarl

Birger jarls torn

Birger jarls torn är ett torn vid Norra Riddarholmshamnen i Stockholm. Enligt en myt som spreds på 1700-talet skulle tornet ha byggts under Birger jarls tid på 1200-talet och därmed vara Stockholms äldsta byggnad. En undersökning av teglet som genomfördes 1917 visade dock att tornet sannolikt är byggt av murtegel från det 1527 rivna Sankta Klara kloster och därmed betydligt yngre.